

VIIPURIN SUOMALAISEN
KIRJALLISUUSSEURAN
toimitteita

4

Helsinki 1980

ISBN 951-95402-4-5 (osa 4)

Helsingin Paino Oy

Timo Kivi-Koskinen

Viipurin kauppakamarin vaiheista vuosina 1918—1945

1. Kauppakamarilaitoksen perustaminen Suomeen

Ajatus ”eri elinkeinoalojen yhteisten etujen valvomista ja elinkeinoelämän yleistä edistämistä varten” toimivan kauppakamarilaitoksen perustamisesta maahamme sai merkittävän sysäyksen jo vuonna 1907 yhdennessätoista yleisessä Suomen **kauppiaskokouksessa** Turussa. Keisarillinen Suomen Senaatti päätti marraskuun 26. p:nä 1908 asettaa komitean lähemmin tutkimaan kysymyksiä ja aikansa antamaan niistä mietintönsä. Senaatti määräsi komitean puheenjohtajaksi August Ramsayn ja jäseniksi Kaarlo Brofeldtin, Kyösti Järvisen, Juho Lallukan, Julian Serlachiuksen ja Gösta Sumeliuksen sekä konsuli S. L. Friisin. Komiteamietintö valmistui huhtikuussa 1910.

Kauppakamarilaitoksen perustamissuunnitelma sai kuitenkin odottaa ja vasta Venäjän väliaikainen hallitus antoi mietinnön mukaisen kauppakamariasetuksen elokuun 10. päivänä 1917. Saman vuoden lopulla ehdittiin perustaa Helsingin, Turun, Viipurin ja Vaasan kauppakamarit. Seuraavan vuoden puolella perustettiin vielä Tampereen, Kuopion ja Oulun kauppakamarit sekä kaikkien keskuselimeksi **Keskuskauppakamari 17.7.1918.**

2. Viipurin kauppakamariyhdistyksen perustaminen

Perustamiskokous oli vuoden 1917 puolella Helsingin ja Turun kauppakamareiden jälkeen, säännöt vahvistettiin ja toiminta virallisesti alkoi **12.6.1918.**

3. Toiminnan käynnistäjät ja ensimmäiset edustajat

V. 1918 Keskuskauppakamarissa, joka perustettiin 17.7.1918, olivat Viipurin kauppakamarin edustajina kauppaneuvos Ferd. Alfthan, 1918—1921; myös työvaliokunnassa 1918—1921.

laivanvarustaja Kasimir Lundberg, 1918—1919

johtaja Tuomas Nissinen, 1918—1926

kauppias W. Otsakorpi, 1918—1919

pankinjohtaja K. N. Rantakari, 1918—1919

kauppaneuvos Aleksander Sergejeff, 1918—1935

konsuli Eugen Wolff, 1918—1921

Myöhemmin ilmenevistä syistä yhtenäistä kirjatieta Viipurin kauppakamarin toiminnasta on vain niukalti saatavissa.

Kauppakamarin ja sen käsittämän talousalueen olennaisen merkityksen huomioon ottaen pitäisi kiireesti pyrkiä keräämään kauppakamarin entisten jäsenten arkistoista ja muistista ehkä löytyvät tiedot yhtenäisen kauppakamarin historian aikaansaamiseksi. Kerääminen voitaneen alkaa tänään ja saattaa loppuun kamarin 60-vuotispäivään 12.6.1978 mennessä.

Seuraava lähinnä Viipurin kauppakamarin viimeisiin toimintavuosiin keskittyvä esitys perustuu Keskuskauppakamarin ja ennen kaikkea Kaakkois-Suomen kauppakamarin arkistoista löytyneisiin asiakirjoihin. Toivon, että voisimme kartoittaa kaikki muut lähteet ja osoittaa henkilön, jolla olisi riittävästi aikaa ja mielellään myös kokemuseräistä tietoa historiahankkeen toteuttamiseen.

Keskuskauppakamarin kirjeenvaihtoa sekä aloite- että lausuntoarkistoa selaamalla saa sen vaikutelman, että Viipurin kauppakamari on alusta alkaen toiminut erittäin vilkkaasti. Se on julkituonut käsityksensä useimmista vireillä olleista talouselämää koskeneista lainsäädäntöuudistuksista, liikenneyhteyksien kehityssuunnitelmista, opetusolojen parantamisesta, ulko- maankauppakysymyksistä jne.

Tämä onkin luonnollista, kun tiedetään mitä ja minkälaista aluetta Viipurin kauppakamari edusti ja ketkä sen toimintaa käytännössä vetivät.

4. Viipurin kauppakamarin alue ja jäsenmäärä

Viipurin kauppakamarin ydinalueen muodosti luonnollisesti Viipurin kaupunki, jossa yli puolet kauppakamarin jäsenistä toimi. Mutta laaja piiri käsitti alueen Kannakselta Pohjois-Karjalaan rajoittuen lännessä Kotkan, Mikkelin ja Kuopion kauppakamarien piireihin. Suurimmillaan 1930-luvun lopulla kauppakamarissa oli 336 jäsentä, jotka jakaantuivat 38:n kunnan osalle.

Vuonna 1938 oli Viipurissa 191 jäsentä, Sortavalassa, jossa toimi itsenäinen kauppakamariosasto, 64 jäsentä, Pitkärannassa 14, Läskelässä 9, Enssossa ja Suojärvellä 6 sekä Lappeenrannassa 5 jäsentä. Mainittakoon, että niinkin kaukana pohjoisessa kuin Nurmeksessa oli 2 ja Joensuussa 1 jäsen. Täydellinen jäsenluettelo ko. vuodelta on nähtävissä Kaakkois-Suomen kauppakamarin toimistossa.

5. Kauppakamarin organisaatio ja hallinto

Alkuperäisen kauppakamariasetuksen mukaan maahan sai muodostaa kauppakamariyhdistyksiä eri talousalueille, jos voitiin osoittaa, että taloudellisten edellytysten kannalta oli riittävästi halukkaita osallistumaan toi-

mintaan.

Viipurin Kauppakamariyhdistys kokoontui sääntöjensä mukaan 2 kertaa vuodessa. Syksyllä oli vaalikokous ja keväällä käsiteltiin kertomus ja tilinpäätös edelliseltä vuodelta.

Kauppakamariyhdistyksen toimintaelimet olivat seuraavat:

Kauppakamari, johon Viipurissa kuuluivat puheenjohtaja sekä 33 varsinaista ja 12 varajäsentä.

Työvaliokunta, johon puheenjohtajien lisäksi kuului 5 varsinaista ja 2 varajäsentä

Lakivaliokunta, johon kuului 5 jäsentä

Liikennevaliokunta, johon kuului niin ikään 5 jäsentä

Kauppakamarin yhteydessä toimi myös 20-jäseninen Viipurin kauppakamarin sovinto-oikeus

Kauppakamarin asiamies-sihteerit:

H. A. W. Sauramo 1928—1931 (ainakin)

E. K. W. Wuorela 1938—1939

Eino Nevalainen 1941—1942

Erkki Raevuori 1942—

A. A. Lintulahti 1943—

Toimisto 1.6.1938 alkaen. Karjalankatu 19 (auki 9—15)

Kanslistina oli rouva Helmi Vento.

Edustus Keskuskauppakamarissa (8) ja sen työvaliokunnassa (2) henkilöä. Keskuskauppakamarin työvaliokunnassa olivat

1918—1921 Ferd. Alfthan

1918—1922 Aleksander Sergejeff

1922—1923 Ivar Alopaeus

1923—1924 Erik Elenius (vara)

1923—1929 Viktor Sellgren

1925—1931 E. Tamminen

1928—1931 H. A. W. Sauramo

1932—1940 ja 1942—1944 Onni Björninen

1932—1940 ja 1942—1944 K. E. Savolainen

6. Välähdys taloudesta

Voitto- ja tappiotili 1938 päättyi mk:aan 144.289,35. Tuloista mk 25.000 oli valtionapua, jota ei enää myönnetä, jäsenmaksuina saatiin n. 70.000 mk, sekalaiset tulot, kuten kaupungin avustus, alkuperätodistukset ja tavaranteerausten välittäminen olivat 16.000 markkaa. Huomattavan tuloeran on muodostanut E. V. Sellgrenin stipendirahasto, jonka pääoman 152.000 mk tuotto ko. vuonna oli n. 26.500 mk eli yli 17 %.

Suurimmat menoerät muodostuivat asiamiehen ja kanslistin palkoista,

yhteensä 73.550 markkaa. Sosiaalikuluja ei tuolloin tunnettu tai ainakaan tilinpäätöksessä eritelty. Kauppakamarilla oli jo tuolloin se miehitys, mikä tänään on eräille kauppakamareille ylivoimaiselta näyttävä valtakunnallinen minimimitavoite.

7. Esimerkkejä Viipurin kauppakamarin toiminnasta ennen sotia

Vaikuttaminen

Kauppakamarin vaikuttaminen suuntautui yleiseen lainsäädäntöön ja valtion hallintoon Keskuskauppakamarin kautta. Eräissä Itä-Suomen talousalueen erityiskysymyksissä kauppakamari kääntyi myös suoraan valtioneuvoston tai jonkin ministeriön puoleen.

Erityisen vilkkaat olivat kauppakamarin ja alueen lääninhallinnon muiden piiriviranomaisten sekä kuntien väliset suhteet.

Kauppaooppilaitoslainsäädännön uudistamista kauppakamari piti kannatettavana ja kiireellisenä tehtävänä Keskuskauppakamarille antamassaan lausunnossa, jossa se myös puolsi myyntikoulun perustamista. Laivanvarustustoiminnan edistämistä valtion avuin ja erityisesti verohelpoituksin kauppakamari kannatti, mutta johdonmukaisesti vastusti erään toisen kauppakamarin esitystä, jonka mukaan erityistä laivanrakennusrahastoa kartutettaisiin siirtämällä varustamoilta perittävä tulo- ja omaisuusvero kokonaisuudessaan tähän rahastoon.

Valtioneuvostolta kauppakamari yhdessä Kuopion ja Kotkan kauppakamarien kanssa anoi määrärahoja vuoden 1939 budjettiin uuden jäänsärkijän rakentamiseksi ja Pellingin väylän syventämiseksi.

T:mi Ferd Alfthanin aloitteesta kauppakamari kääntyi laivalinjojen edustajien puoleen saaden aikaan Pohjois-Amerikasta tuotavien tuoreiden hedelmien ym. tavaroiden rahtien tasoittamisen Helsinkiin ja Turkuun velotettavien rahtien suuruiseksi. Viipurin kaupungin satamalautakunnan aloitteesta kauppakamari selvitti ja aikaansai yleisen talletusvaraston perustamisen Viipuriin. Ennättipä kauppakamari järjestämään viikonlopun liikeväelle kehottamalla paikallisia tukkuliikkeitä järjestämään yhtenäisen liikkeesulke- misajan lauantaisin klo 15.00.

Edellä oleva valikoima kauppakamarin vaikutustoimista on varsin suppea mutta kuvaava otos. Voidaan sanoa, että nykypäivän kauppakamareiden tehtävät ovat täysin samansuuntaiset, vaikkakin haasteet sisällöllisesti ovat tietysti nykyisin toiset. Viranomaisten ja liikemiespiirien yhteistoiminnan myönteisestä ilmapiiristä olkoon esimerkkinä Keskuskauppakamarin Viipurin kauppakamarille lokakuussa 1941 osoittama kirje, jossa todetaan mm. seuraavaa:

”Tullihallituksen taholta on ilmoitettu, että tullihallitus ei tule omasta aloitteestaan avaamaan tullikamareita Viipurissa ja Sortavalassa, vaan odot-

taa tässä suhteessa aloitetta liikemiespiirien taholta. Tullihallitus nimittäin katsoo että valtiovalta yhtä vähän kuin kaupunkikunnatkaan ei pysty riittävästi arvostelevaan onko tullikamarin toiminta ja milloin kaupungissa aloitettava. Sen sijaan tuntevat liikemiespiirit tämän seikan parhaiten ja ovat he niin ollen asiallisesti pätevimmät tekemään esityksen tullikamareiden toiminnan aloittamiseksi. Tämän johdosta pyytää Keskuskauppakamari Viipurin kauppakamaria, jolla on haaraosastonsa myöskin Sortavalassa, seuraamaan tilannetta ja aikanaan tekemään suoraan valtiovarainministeriölle esityksen tullikamarin avaamisesta Viipurissa ja Sortavalassa”.

Palvelut

Kauppakamari otti vastaan ja järjesti liikemiesvaltuuskuntien matkoja eri maista. Se antoi erilaisia mm. alkuperätodistuksia yrityksille, antoi kauppatapalausuntoja ja välitti ulkomaisten tavarapörssien noteerauksia. Mainittakoon, että vuonna 1938 kauppakamari lähetti 998 kirjettä.

Kauppakamari julkaisi säännöllisesti talouselämän tilastoja. Ulkomaankaupan osalta on todettava se merkitys, mikä talousalueella ja erityisesti Viipurin satamalla oli. Kun maan ulkomaankauppa vuonna 1937 oli n. 18,5 ja vuonna 1938 n. 17 miljardia markkaa, olivat Viipurin kauppakamaripiirin vastaavat luvut 3,1 ja 2,5 miljardia markkaa. Erityisesti viennissä alueen panos oli merkittävä, sillä kun Suomen vienti 1937 oli 9.368 miljoonaa, oli Viipurin kauppakamaripiirin osuus siitä runsas neljännes eli 2.235,4 miljoonaa markkaa.

Keskeiset vientisatamat Viipurin (n. 2/3) ohella olivat Uuras ja Koivisto, joiden lisäksi vientiä tapahtui vähäisessä määrin myös Rajajoen kautta.

8. Viipurin kauppakamarin vaiheista vuosina 1939—1944

Talvisodan puhkeamisesta huolimatta kauppakamarin kanslia pysyi Viipurissa helmikuuhun 1940 saakka, jolloin toimisto tuhoutui eräässä pommituksessa. Asiamiehen ja kanslistin oli pakko poistua kaupungista.

Keskuskauppakamarin työvaliokunta käsitteli jo saman vuoden huhtikuun 22. päivänä Viipurin kauppakamarin samana päivänä Helsingissä pitämän kokouksen esitystä toiminnan jatkamisesta Helsingistä käsin ja kanslistin sijoittamisesta Keskuskauppakamariin. Näin päätettiin menetellä.

Talousmiesten aktiivisuutta osoittavat ne vaiheet, jotka jo syyskuun 26. päivänä 1940 johtivat Lappeenrannan, nyttemmin Kaakkois-Suomen kauppakamariyhdistyksen perustavan kokouksen pitämiseen ja toiminnan aloittamisen jo vuoden 1941 alusta sillä osalla Viipurin kauppakamaripiiriä, joka Moskovan rauhassa jäi Suomen alueelle.

Yhtä ennakkoluulotonta oli se riipeys, jolla kauppakamari palasi Viipuriin ja käynnisti työnsä, jonka pääpainopiste oli Karjalan jälleenrakentamisen edistäminen ja elinkeinoelämän yhteisetujen valvonta todella vaikeissa olo-

suhteissa.

Kesäkuun 3. päivänä 1942 kauppakamarin kanslia palasi Viipuriin ja huomattiin siitä, että monet jäsenet olivat vielä hajallaan eri puolilla Suomea, voitiin toiminta jälleen käynnistää ja pitää useita kokouksia.

Siilloista optimistista tulevaisuuden kuvaa osoittaa vuoden 1942 toimintakertomukseen sisältyvä mielipide siitä, että Viipurin kauppakamarin on saatava takaisin entinen toimintapiirinsä ja Lappeenrannan kauppakamari lakkautettava tai siihen yhdistettävä. Perusteluina todettiin, ettei voida missään tapauksessa ajatella, että Viipuri jäisi ilman kauppakamaria. ”Viipurihan on lukuunottamatta, että sillä on suuri vientisatama, joka tapauksessa se paikka, johon liike-elämä jälleen tulee keskittymään ja suuntautumaan, toisin sanoen se tulee olemaan taloudellinen ja kaupallinen keskus ennen pitkää”.

Vaikka Lappeenrannan kauppakamaria ei koskaan lakkautettu tai yhdistetty Viipurin kauppakamariin, viimeksi mainitun toiminta vireytyi vuoden 1943 aikana teollisuuden ja muiden elinkeinojen kehittymisen myötä. Toimintakertomuksesta käy ilmi, että Karjalan jälleenrakentamista on voitu jatkaa ja että elinkeinoelämä on päässyt ilahduttavasti elpymään. Erityisesti luonnollisesti rakennusteollisuus. Kauppakamari käsitteli jo laajoja lausuntoasioita, kuten kirjanpitolainuudistusta, ja Käkisalmen kauppakamariosaston perustamishanke pantiin vireille.

Uusia jäseniä liittyi yhdistykseen ilahduttavan runsaasti, niin että pienentyneellä alueella oli jo 232 jäsentä vuoden 1943 päättyessä. Vielä vuodeksi 1944 kauppakamariyhdistys valitsi toimielimensä, viimeiseksi puheenjohtajakseen pankinjohtaja Onni E. Björnisen ja varapuheenjohtajaksi toimitusjohtaja K. E. Savolaisen. Toiminnasta ei kuitenkaan ole tiedossani mainintoja.

Viimeinen maininta Viipurin kauppakamarista löytyy Keskuskauppakamarin vaalikokouksen pöytäkirjasta helmikuun 24. päivältä 1945. Siinä todettiin, että koska välirauhansopimuksessa 19. 11. 1944 Suomi oli Sosialististen neuvostotasavaltain liitolle luovuttanut suurimman osan Viipurin kauppakamarin toimintapiiristä ja kun Viipurin kauppakamaria ei vuoden 1945 alusta alkaen enää virallisesti tunnusteta eikä sille myönnetä valtionavustusta, oli yhdistys kokouksessaan 22.2.1945 päättänyt keskeyttää toimintansa. Tämä päätös merkittiin tiedoksi ja Keskuskauppakamari katsoi, ettei Viipurin kauppakamarilla enää ole edustusta Keskuskauppakamarissa. Tällainen on se kuva, joka on saatavissa Viipurin kauppakamarin ja sen piirin elinkeinojen toiminnasta arkistojen avulla. Kuva on kovin vaillinainen ja varmasti väritön itse toimintaan verrattuna. Sen vuoksi olisivat arvokkaita historian kirjoituksen kannalta kaikki ne asiakirjat ja muistitiedot, jotka vielä ovat saatavissa. Suurin osa autenttisesta aineistostahan valitettavasti tuhoutui sodanaikaisissa pommituksissa talvella 1940.

Kuten edellä totesin, Viipurin kauppakamarin toimintaa jatkaa Kaakkois-Suomen kauppakamari ja entisen piirin pohjoisosassa vuonna 1954 perustettu Pohjois-Karjalan kauppakamari.